

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՐԵՏԵԼՆ

ՕՐԱԳՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԵՌԵՐԵՏԵԼՆԻ

ՎԵՏԵՐԱՐԻ ՏԱՐԻ

ՁԽԻՒՌՆԻՍ

ՈՒՐԲՍԹ

26

ՅՈՒՆԻՍԻ

1846

ԹԻՒ 264

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլս, 23 յուլիս

Բարձրագոյն Ղրան ատենակալ իշխանաց մէջ շարունակ խորհուրդ կը լըսայ տէրութեան ներքին բարեկարգութեան վրայ։ Ըստ սրուժարտարին բարեկարգութեան, գոհութիւն չունի մեծ հանգարտութեան մէջ կը լըսուի քանի մը տոնէն ի վեր։ Այժմ Կոստանդնուպոլսի հրամանաւր լազնիստ օգտակար փոփոխութիւններ ի գործ դրուցան զանազան նահանգաց կառավարութեան մէջ, անոնց բնակչաց յառաջադիմութեանը և բարեբաղդութեանը համար։

Հասարակաց բարեկարգութեանը համար հոս տնտեսաւ ժողովն ալ մեծ նախաձեռնութեամբ կաշխատի միշտ իրեն յանձնուող ամենահարկաւոր պաշտօնը յաջողութեամբ յառաջ տանելու։ Այն հինգ շաբթի օր խորհուրդ կը լըսայ յիշեալ ժողովն անդամաց մէջ, որոնք արդէն որոշեցին թէ հարկաւոր է մայր դպրատուն մը հաստատել մայրաքաղաքին մէջ, որուն շինուածքը մօտիկ Սոսիսին յանձնուեցաւ, որ Ուստիոյ դեսպանատան ճարտարապետն է։

Բարձրագոյն Ուէհէմէտ Լըն փաշան Եզիս

ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՕՒ

(Օր) որ մարդս ծնանելուն պէս կը ծնէ, մարդուն կենաց անհրաժեշտ հարկաւոր է, թէ որ ծնէն նէ այն օրը չլինար կենեքը պահել, ուստի ինչպէս որ անոր սովորութիւնը ամենահարկաւոր է մարդուն վրայ ըսած ներդրութիւնն ալ վառապան կ'ըլլայ և թէ անիկա մարդու ըլլայ կամ ուրիշ նիւթերով խառն։ (Օր) մարդու, ծանր, չոր կամ խնայ, սուր կամ ցուրտ կամ բարեխառն կընայ ըլլալ, մարդու կենաց առողջութիւնն տուող օրը ըստ մարդու ու բարեխառն օրը կ'իմանանք, որովհետեւ անանի օր մը որ ուրիշ փոփոխութեամբ հոտէ, լոյս, հանքային ու ծծմբական նիւթերով ծանրացած չըլլայ, սուրասարակ խօտերով օդին բարեխառն և զանազաները գարունը ու աշունը ըլլալը յայտնի է ամենուն։ (Օր) յանկարծ փոփոխութեամբ փոփոխութեամբ է մեզ, և աս պատճառաւ է որ պարսկան ակիդները ու ձմեռը մօտենալուն հիւանդութիւնները կը շատնան։

Կրկար ժամանակ զօրաց բանակաւոր աշտը արգելանքները, գոց տեղանքը, մետաղ հանելու հանքերը, ու ճախճախուտ տեղերուն օդը վատաւոր է, վասն զի ան անդի գէշ հասարակ հետ խառնակութիւն կ'ապրանան։

Երբ որ օդը խոնավ ու սուր է մարդս հանգարտ

տաք քանի մը անգամ պատու ունեցաւ Նորին Վեհափառութեանը ներկայանալու, որ խիստ յարգութեամբ և մարգարտական ոգով ընդունեց զինքը, և կայսերական գահին քով յատուկ պատրաստուած աթոռի մը վրայ նստեցուց և բաւական ժամանակ խօսակցութիւն ըրաւ անոր հետ։ (Օգոստոսիան Սուլթանը բարեհաճեցաւ Վալիտէ Սուլթանին ալ ներկայացնելու զՆորին Բարձրութիւնը, որուն արժանաւոր յարգութիւն և պատու ցըցուց։ Բարձրագոյն փոխարքայն խիստ գոհ կերեալ նաև տէրութեան երևելի պաշտօնատարաց ի գործ դրած բարեբաղդարական ընթացքէն և մեծարանքէն։ Ի պատու Նորին Բարձրութեանը անցած շաբթու զօրաց մեծ կըրթութիւն մը եղաւ Հայաստանի ըստած դաշտը, ուրտեղ ներկայ էին զրեթէ բոլոր ատենակալ իշխանները։

Նոյնի, Գաղղիոյ և Լատինոյ դեսպանները այցելութեան գացին Նորին Բարձրութեանը, որ իր սովորական քաղաքավարութեամբ և քաղցրութեամբ ընդունեց զանոնք։

Նոյնի դեսպան փեմափայլ սըր Սթրէթֆորտ Բէնթինը ամսուս 12ին Հէջր ըստած պատերազմական անգղիացի չոգենաւոր ծառայ եղաւ Լընտ

րա երթալու, ուսկից քանի մը ամիսէն ետքը վերադառնալիս պիտի դառնայ ի Կոստանդնուպոլս։ Մինչև Նորին Վեհափառութեան դառնալը Նոյնի դեսպանատան կառավարութիւնը միւթը Հէջրի Վեհափառութեան յանձնուած է։

Իսպանացի դեսպան մօտիկ տըր Գոլթընէյը յուլիսի Աին արտաքին գործոց տեսուչ Բէշիտ փաշային բնակարանը գնաց, որուն հետ երկար ժամանակ խորհրդակցութիւն ունեցաւ։

Լաքայական նոր հրովարտակ մը եղաւ որ կարգիլէ Բարձրագոյն Ղրան պաշտօնատարաց այցելութեանը ընդունել իրենց գրատունը, բայց ի հինգ շաբթի օրերէն։

Լաքայական չոգենաւորաց Կոստանդնուպոլսոյ գործակալ պարսկ Սեյիտ-է-Բէնի Եփէնի-արուեցաւ Վեհափառ Սուլթանին կողմանէ։

ԵՂԻՍՈՒ

Ազգասիրիս, 9 յուլիս

Նորին Բարձրութեան մեկնելէն ի վեր քաղաքականութիւնը մեծ հանգարտութեան մէջ է, և ներքին կառավարութիւնը ըստ ամենայն մօտին բարեկարգութեամբ ի գործ կը դրուի Սայիտ փաշային խոհամ վերատեսչութեամբ։

որ մեր շնորհալու թեան յարմար չըլլալէն ի զատ փնասակար ալ է, անոր համար է որ ուրտեղ շատ մարդիկ լեցուին նէ քիչ ժամանակաւ մէջ կենեք տուող օդը մահաբեր կ'ըլլայ։ Բնաստիկ հետեւեալ սոսկալի անցքը կը բերեմ օրինակ որ անգղիացոց պատահեցաւ երբոր Հնդկաստանի մէջ կը շարունակուէին ինչպէս որ իրենց պատմութիւնն ալ կը լըսուէ։ Հարկը բաւատանքովեց հոգի քան նախ և առաջ ստատիկ ու երկար քրտնք սկսաւ գալ վրանին անտանելի ծարաւով, ծարաւէն ետեւ սկսեցին ամենքն ալ կուրծքի ցաւ մը զգալ ու այնպիսի չնչն առաւ թեան դժուարութիւն մը որ կարծես թէ շնորհալ ըլլալու մօտ էին։ Հաստատեցան որ քիչ մը մէկգլմէկէ հեռու ըլլան, ու միջոց թողուն որ օդը ծծեն քիչ մը, զգեստին հանեցին, գլու խնին բացին գլխարկներովն մէկ մէկու հովտալու աշխատեցան, բայց զուր տեղը վերջապէս ծարերին հատաւ որոշեցին որ ամենքն ալ կարգաւ ծուռի չոգին ու մէկի մէկի ելն ու քիչ մը օդ առնեն, մէկ ժամու մը մէջ երեք անգամ ամէն մէկը աս փորձը ըրաւ, բայց երեք անգամին ալ շատերը ուժերնին հատած ոտքի վրայ չէին կրնար կենալ, կ'իյնային ու իրենց ընկերներէն կը կոխուէին ու ծուռի չոգին բայց ինչ ատեն ասին զան մէկգլմէկու ծուռի յարմար

Ամուսն և ին վեմամբայլ Յարութիւն պէյը Գա.
հիւրէ գնաց . ուսկից այս օրերս պիտի վերադառ-
նայ յԱղէքսանդրիա :

Հորանտայի արքայազուն Հէնրի իշխանը իր նա-
ւատորմիդուր կըստատուի հոս օգոստոս ամսուն
մէջ : Կըհաստատեն թէ Ժօէնվիլի իշխանն ալ մօտ
օրերս պիտի գայ յԱղէքսանդրիա :

Վերոս գետին ջուրերը դեռ խիստ ցած են .
հազիւ թէ ծուկէս կանգուն բարձրութիւն ունին .
իսկ անցած տարի այս ժամանակ մինչև 10 ուկէս
կանգուն բարձրցած էր :

Պամպայի շոգենաւը դեռ Սուէզ հասած չէ .
յիշեալ շոգենաւը 33 օրէ այսօր որ Պամպայէն ե-
լած է . ուստի անոր այսքան ուշանալուն համար
խիստ մտաւորանքութեան մէջ են :

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ԱՆԳՂԻՆ

Լորտ Ղօհն Սիւսէլին նախագահութեամբ
հաստատուած խորհրդարանը մեծ ջանքով կաշ-
խատի զանազան նոր բարեկարգութիւններ ընելու
հասարակաց բարեբաղդութեանը և յառաջագի-
մութեանը : Համար և մանաւանդ նախընթաց
խորհրդարանին ազգօգուտ առաջարկութիւնները
ի գործ դնելու . հոգ կըտանի : Վրդէն որոշուեցաւ
որ արմատաց համար հաստատուած հին օրէնքնե-
րը ջնջուին բոլորովին և ամէն տեսակ արմատները
ազատ ըլլան այսուհետև մանկու յԱղղիս , ա-
ռանց ծանր հարկ մը վճարելու . ասոնցմէ ի վատ
առեւտուրը ազատ պիտի ըլլայ Սեփին Սիփանիոյ
տէրութեանը մէջ և գրուելու հարկերն ալ չա-
փաւոր ու բոլոր հասարակութեան օգտին համար
եղած պիտի ըլլայ , և ոչ թէ մասնաւոր անձանց
չահուն համար :

Կել ուզելով հիմնադրել շատերը ու ժերնին հա-
տած գետինը փռուեցան մնացին . բայց ջուր
խմողները սնով ոչ իրենց ծախուր անցուցին և
ոչ ուրիշ ցաւերնին . ամենքն ալ ջերմով կըտա-
պակէին որնոր երթալով կաւելնար . կէս գիշերէն
առաջ այսինքն իրենց արգիլման 4 ժամուն մէջ
տակաւին սպորտները ապշեալ (սերսեմ) կըկե-
նային , առւերտանց ժամը երկուքին յիսուն հոգի
մնացեր էր կենդանի . բայց այս չափն ալ տակաւ
ին շատ էր այն տեղին համար որ ազատութեան
օգը չնշեն . գլխաւորնին որ մինչև այն ժամանակը
դիմացեր էր , ան ալ ընկաւ նուազեալ . վասն որոյ
շուտով պատուհանին սուղեւ տարին և ուրիշ
հարկաւոր միջոցները գործքի գրին որ օգնեն . քիչ
ժամանակէ ետքը բանտը բացուեցաւ և հարկւր
քառասունը վեց հոգիէն որ հոն մտան միայն քառ-
նւիրքը հոգի էլան կենդանի , այնպիսի խղճալի
վիճակի մը մէջ , որ կարծես թէ մահը , որուն ձեռ-
քէն հրաշքով ազատեցան , երեսունը վրայ նկար-
եալ էր : Աս օրինակէն աղէկ կիմացելի նաեւ թէ
թատրոններուն մէջ շատ պատահումներ կընայ
ըլլալ ուրտեղ ճրագաց բազմութեան ապականեալ
օգը չնշառութեամբ տակել կըգեշնայ , մինչև եր-
բեմն նուազողներ ալ կընան . գտնելի այս պատճա-
ռաւ : Աւստի այն սենեակները ուրտեղ բազմու-
թիւն պիտի ժողովին պէտք է որ օգ առնելու
տեղ ունենան ու մարդկանց թիւն ալ տեղւոյն հա-

Լորտ Ղօհն Սիւսէլը յաջողութեամբ կարգա-
դրեց նոր խորհրդարանին բոլոր անդամները . ո-
րոնք ամէնքն ալ գրեթէ միեւնոյն կարծիքը և դի-
տաւորութիւնները ունին առեւտրական ազատու-
թեանը համար ի գործ դրուելու սկզբանց վրայ
օք : Արտ Սպէրթ Սիլը ու իր պաշտօնակիցներն ալ
խօսք տուած ըլլալով թէ նոր խորհրդարանին
աշխատութեանը նպատարամտոյց ըլլալու են ,
երկբայութիւն չկայ որ երեւելի ու խիստ օգտա-
կար փոփոխութիւններ և կարգադրութիւններ
պիտի ըլլան Նիգղիս մէջ մօտ օրերս : Եւ այս
պատճառաւ հասարակութիւնը մեծ ուրախու-
թեան մէջ է և հրապարակաւ կը յայտնեն իրենց
գոհունակութիւնը որ ունին թէ սրը Սպէրթ
Սիլէն , և թէ Լորտ Ղօհն Սիւսէլէն :

Կերենայ թէ նոր խորհրդարանը միտք ունի
Լուանտայի ժողովրդոց ունեցած ազատութիւն
ները քիչ մը աւելցունելու , և ուրիշ նոր կար-
գադրութիւններ ընելու , որպէսզի անոր հիմա-
կաւան դժբաղդ վիճակը լաւացնելով կարող
ըլլայ Նիգղիս ժողովրդոց հետ հաւասար ընելու ,
և այս երկու ժողովրդոց մէջ եղած միաբանու-
թեան կապը ևս առաւել աւելցնելու :

Նիգղիս մէջ 1853ին գլխաւոր միաբանութիւն
մը հաստատուեալ էր , որուն անդամները խիստ
երեւելի և մեծամեծ անձինք էին : Այս միտքա-
նութեան նպատակը արմատաց վրայօք եղած ան-
տեղի օրէնքները ջնջել տալ , ու ազատ առեւտրոյ
սկզբունքները ի գործ դնել տալ էր : Աւստի ու թ
տարի աշխատելէն ետքը իր նպատակը յաջողու-
թեամբ ի գործ դրուեցաւ , և յունիսի 20ին վեր-
ջին անգամ ժողով մը ընելով ի Սէնթսթէր . (ուր-
տեղ 500 անձինք կային) բաժնու եցաւ այս միա-
բանութիւնը , որուն գլխաւոր և գործունեայ

մեմատ ըլլայ : Այլ որ իր ննջած կամ երկար տտեն
կեցած սենեակը դոց կըպահէ , ինքզինքն թշնա-
մի է . վասն զի իր կենացը օգուտը կ'արհամարհէ .
Օգնադան նիւթերէ ելած գէշ հոտը , որ մեր
բոլորտիքը կըգտնուին և այլն , մեր վրայ մեծ ներ-
գործութիւն կ'ընեն , վասնզի ծծած օգտերուս
հետ կըխառնուին : Տունկերը որ մեր սենեակնե-
րուն մէջ կըպահեն , ցորեկ ատեն այնքան միտ-
շունին մանաւանդ թէ օգուտ , բայց գիշերը սե-
նեկին օգը կ'ապականեն , անոր համար շատ աղէկ
կ'ըլլայ որ ննջած տեղերնիս հոտաւէտ ծաղիկ չի-
գտնուի : Մարդերէն ու անասուններէն ելած հոտն
ալ միատակար է առողջութեան , ինչ ատեն մէկ
տեղ ժողոված են , մանաւանդ եթէ ան հոտերը
տուողը հիւանդներ ըլլան նէ : Իր ըսածներս շատ
անգամ կըպատահին ձմերանոցներուն , նաւերուն
բանտերուն ու հիւանդանոցներուն մէջ . հիւանդ
դանոցի մը մէջ շատ զգուշանալու է որ սխտաժե-
տայ միջոցները բաւական ընդարձակ ըլլան քան
և հինգ մեթր երկայնութիւն ունեցող սենեակը
ու թը լայնութիւն ու չորսուկէս բարձրութիւն .
18 հիւանդէն աւելի առնելու չէ . երբեք եր-
կու հիւանդ մէկտեղ պառկեցնել չըլլայ
Սարդկային դիակներն ալ ողոյն ապականութեան
պատճառ են , ասոր համար նախնի կռապաշտները
մեռելին մարմինը կայրէին տակաւին խիստ երկար
ժամանակ չէ որ Վաղգիոյ մէջ առաջարկութիւն

անդամները միմեծ Սիլէր Կոպտուն և Վոլիսնը
էին : Սիլթըր Կոպտունին անդադար և մտերիմ
աշխատանացը և մանաւանդ անոր ջերմեռանդ
ազգասիրութեանը երախտագիտութեան ապա-
ցոյց մը տալու համար Սէնթսթէրի և Սիլթըրի
հարուստ բնակիչները ժողով մը ընելով մէջեր-
նին , արժան համարեցան որ ստորագրութիւն
մը բանան և հաւաքուած դրամը ի նշան շնոր-
հակալութեան և գոհունակութեան նուիրեն
յիշեալ երեւելի անձին : Կըհաստատեն թէ 100,
000 լիրա սթէրլինայէն աւելի (11 միլիոն դոլար)
պիտի ժողովուի . վասնզի արդէն բազմութիւն ստո-
րագրողք գտնուեցան , որոնցմէ միայն մէկ վաճառ-
աւորուն մը այսինքն պարանայք յ . և Ն . Սիլթըր
և ընկերք 1000 լիրա սթէրլինա (110,000 դոլար)
ստորագրեցան , և ուրիշ մասնաւոր անձ մը միմեծ
Պլուք անուն 500 լիրա սթէրլինա գրուեցաւ :

ԳԼԳՂԻՆ Փարիզ , 12 յունիս :

Դգային երեսփոխանաց խորհրդարանը անցած
ամսու 24ին վերջացաւ . արքայական հրապարակաւ
և նոր ազգային երեսփոխաններ ընտրելու համար
հրամաններ իրկուեցան ամէն նահանգները և
քաղքները : Ներքին գործոց տեսուչ մօսիւ Տիւ-
շաթէլը յատուկ շրջաբերական գրեր իրկեցաւ
մէն տեղ պատուիրելով կառավարիչներուն , որ
պէսզի երեսփոխանաց ընտրութիւնը բոլորովին ա-
զատ թողուն , և քաղաքացիները որնոր կուգենէ
անկիւս ընտրեն , առանց միջամուխ ըլլալու թէ
յայտնի և թէ գաղտուկ անոնց ընելու ընտրու-
թեանցը :

Նրկըայութիւն չկայ թէ նոր ընտրութեան ազ-
գային երեսփոխանաց մեծագոյն մասը հիմնական

մը եղաւ որ իրենք ալ նախնեաց հետեւին , այսինքն
գրեականները այրեն . բայց քիչ մը խորունկ մտածե-
լով անկէ ալ առաջ եկած դիպուածներուն գէշ հե-
տեանքները , մէկ դի թողուցին . ու աս օգտակար
միջոցը գտան որ որքան հնարաւոր է նէ , դերեզ
մաննոցները քաղաքէն հեռու ըլլան . ուստի 1716ին
տէրութիւնը որոշեց որ ամենեւին եկեղեցեաց մէջ
թաղու մ' չըլլայ , որով կրնանք ըսել թէ քաղաքին
օգին մաքրութեանը մեծ օգուտ եղաւ : Վերջոյ
պէս , կարծ խօսքով , մաքրութիւնը առջի բանը
պիտ'որ ըլլայ տեղւոյ կամ քաղաքի մը բնակչաց
համար , եթէ կուգեն մաքուր օգ մը վայրէլ : Սե-
տեղ ճախին շատ կայ ու աղքատոցն ալ երկար ժո-
մանակ դիղեալ կըմնայ , բնակիչները վատաւ
կըլլան . ինչպէս որ յայտնի կըտեսնուէր շատ ժո-
մանակ չէ Վոնտրայի բնակչաց վրայ , այն մայր
քաղաքին փողոցներուն քարայրատակ ըլլալէն ու
մաքրուելէն առաջ . վասն զի ջերմի խիստ տա-
րածեալ էր :

Աւստի որքան որ հնարաւոր է նէ , բայց օգը
ինչպէս զմեզ պահելու համար կերակուր ու ջուր
կըմնտուեն , այնպէս ալ զան փռնտուէր կըպար-
տաւորիմք , այսինքն գնալու եմք ձեմելու . ժուռ
գալը միայն մեզ շարժումն տուող կըթուլան
մը չափոր համարիմք , այլ նաեւ իբրեւ ճշմարիտ
միջոց մը որ մեզ յատակ օգ կըշնորհէ . ասկէ
զատ , նաեւ շատ օգտակար է աչաց . վասն զի

կառավարութեան կուսակից պիտի ըլլան . և մօ-
տիւ ի իրարմէն քաղաքական խոհեմ ընթացքին հա-
ւանութիւն պիտի տան . քանզի յիշեալ առաջին
ատենակալ իշխանին իմաստուն կառավարու-
թեամբը վեց տարիէ ՚ի վեր Վաղղիոյ տէրութիւն-
ը որք որ յառաջագոյն կը ծաղկի ըստ ամենայն
մասին , մեծ անդորրութեան և խողաղութեան
մէջ ըլլալով : Թէպէտեւ խիստ դժուարին քաղա-
քական դիպուածներ պատահեցան , բայց մօտիւ
կիցային խոհեմութիւնը և համբերութիւնը կա-
րող եղան զանոնք կարգի գնելու , առանց լըւող
պիտի խողաղութեանը և բարեկարգութեանը
մնաս մը պատճառելու :

Պալիէռայի արքայազուն իշխանը անցած ամ-
սու 23ին հաստու ՚ի Փարիզ և Պրիւսթօրի պանդակը
իջաւ : Վանի մը օրէն ետքը պատիւ ունեցաւ
Վաղղիոյ Թագուորին ներկայանալու , որ հրաւի-
րեց զիշեալ բարձրապատիւ իշխանը արքայական
պալատը ծաշ ընելու :

ԻՐԱՆԻ

Հոռմ , 6 յուլիս :

Հասարակութիւնը խիստ գոհ է Պիոս իններորդ
սրբազան Պապին հայրական խնամքէն և մարգա-
րիական հոգատարութենէն որ հիմնադրեց
կը յայտնէ իր իշխանութեանը տակ եղած ժողովրդ-
ըց բարեբաղդութեանը համար : Լրդէն սրբա-
զան Պապը ազատութիւն շնորհեց բոլոր քաղաքա-
կան յոյնացեաց համար դատաւարութեան , որոնք
կամ տէրութեան բանար կը գտնուէին , և կամ
օտար երկիրներ փախած էին և չէին կրնար իրենց
հայրենիքը դառնալ : Սակայն յիշեալ ներողու-
թենէն դուրս են դատաւարութեալ բահանները
և զինուորականները , այսու ամենայնիւ գրեթէ

1200 անձանց աղատութիւն շնորհուեցաւ . և այս
պատճառաւ Հոռմայու ժողովուրդը մեծ ուրա-
խութեան մէջ է . և հրապարակաւ յայտնեցին
իրենց գոհունակութիւնը Վաղղիոյ ըստած պա-
լատին առջև երթալով անցեալ օր . ուրտեղ
բարձր ձայնիւ կը պառային կեցցէ սրբազան Պապը
կեցցէ Պիոս իններորդ մեր բարեգութ Պապը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէք , 18 յուլիս :

Վաղղիականութիւնը հիմնադրեց մեծ հան-
դարութեան մէջ է , և ատենակալ իշխանաց
խորհրդարանը կը շարունակէ ըստ կարի իր ջանքը
և աշխատութիւնը հասարակաց անդորրութիւնը
և բարեկարգութիւնը հաստատուն պահելու հա-
մար . այսու ամենայնիւ կառավարութեան հա-
կառակորդ քաղաքական անձինք չեն դադարի
միշտ արդէն ըլլալու անոր ընթացքին , այլեւայլ
կերպիւ մեկնելով անոր գործքերը : Ինչպէս և
ըլլայ մօտիւ Վօլէթիին նախագահութեամբ հաս-
տատուած խորհրդարանը բաւական երեւելի բա-
րեկամներ և կուսակիցներ ունի . ուստի կերէնայ
թէ դեռ շատ ժամանակ պիտի դիմանայ յիշեալ
խորհրդարանը :

Յաւալի է մեղ ծանուցանել թէ աւագալու-
թիւնները և մարդասպանութիւնները միշտ կը շա-
րունակուին Յունաստանի մէջ : Ենթադրելով
զորտեւ դուրս մը 30 հոգիէ բաղկացեալ և կանոնա-
ւոր դօրաց միակերպ գդեստը հագնելով Թօփօթի
ըստած գիւղը մանալով շատ տներ կողոպտե-
ր են , գիւղին կառավարիչը և անոր ընտանիքը սպանե-
լով : Արիւն գողեր ալ կը շարունակուին մէջ պատու տ-
ւոր անձի մը տուն մտնելով քանի մը հազար թա-

լէս վերցուցեր են : Թէպէտեւ կառավարութիւնը
միշտ հոգ կը տանի այս անկարգութիւնները զսպե-
լու և հասարակաց անդորրութիւնը ապահովը
նելու ըստ կարի . այսու ամենայնիւ այսպիսի ցա-
ւալի դիպուածներ միշտ պակաս չեն , որոնք ան-
շուշտ պատիւ չեն ըներ բարեկարգ կառավարու-
թեան մը :

ՕՍԵՆՕՒՆ ԻՌԱՆԻ

Զմիւռիս , 26 յուլիս :

Լմուս 12ին սոսկալի հրդեհ մը պատահելով ՚ի
Պերդամա գրեթէ բոլոր շուկան այրե-
ր միւսի դար-
ձուցեր է մէջի եղած ապրանքներովը . որոնցմէ
խիստ քիչ բան կըցեր են սղատուել , այլ և երկու
խան և քանի մը տաճկի տներ զոհ եղել են այս
գժեաղ դիպուածին : Արհատաւորէն թէ 5-6 մի-
լիոն զուռուշ մնաս պատճառներ է այս հրկիզու-
թիւնը :

Անցած շաբթու 5-6 տարեկան տղայ մը ծովե-
ղերքը նստած ըլլալով , և ուղեւոր ոտքերը լուալ ,
դիպուածով մը ծովը կիշնայ . քանիմը ժամէ ետքը
երբոր փնտուցին ու ջուրէն հանեցին տղան , տե-
սան որ շատոնցմէ խղճուած էր :

Արիւսի գիւղը մէկ միւլթէզ երիտասարդ մը
սպանուած գտան Ֆրանկաց սուրբ Սարիամայ ե-
կեղեցւոյն ծովեղերքի կողմը :

Իզմիրու զինուորական կառավարիչ փեմա-
փայլ Սահմուս փաշան ամուս 11ին հասաւ աւա-
տրական շոգենաւով , և իր բարձր աստիճանին
վերաբերեալ պատուով ընդունեցաւ քաղաքիս
երեւելիներէն :

Օ ինուորական նախորդ կառավարիչ Իզմիրու
փեմափայլ Սի փաշան յուլիս 13ին մեկնեցաւ աս-
կէց Կոստանդնուպօլիս դառնալու համար :

Մեր տեսութիւնը տկարացընող , կամ թէ ըսենք
զիւղ կարճատես ընտղը շատ անգամ մեր անգա-
ղար սենեակն ընուս չորս պատը տեսնելուն սո-
վորութիւնն է , որոնց մէջ մանկութենէ ի վեր
գրեթէ կը ըմբոստարկուիք , որով մեզի սովորութիւն
կըլլայ միայն մերձակայ բաները տեսնել ու կա-
մայ կամայ հեռու գտնուած բաները չորոշել :
Իրաւունքս յայտնի կերել ին գեղացիներուն հետ
զքաղաքացիները բազդատելու ժամանակինս , ո-
րոնք ոչ միայն սուր աչք ունին , այլև խիստ քիչ
կըլլան որ կարճատես ըլլան կամ թէ ըսենք
բնաւ չգտնուի իր :

Արիւն շատ այսպէս տեղեկութիւնները ամե-
նան յայտնի ըլլալով ու շատերէ ալ մասնաւորա-
պէս գրուած ըլլալով , մեկի կը թողու մ գտնուի
ու խոսքս կտրելու ժամանակը այս ալ կը յիշեցը-
նեմ որ սենեակներն ալ խիստ տարբորն ըլլալ
փոխադարձ , աւելի աղէկ է որ բնակարանը քիչ
մը զով ըլլայ քան թէ շատ սոք , ուստի անոնք որ
Իսթուրի ջերմաշափին տատնահինգ աստիճանէն
աւելի կը տաքցընեն զսենեակներն , կեանքերնուն
վրայ գէշ սովորութիւն մը կաւելցընեն որոնք
փոխադարձ հետ անքներ կը բերեն :

Թարգմանեալ ՚ի գաղղիականէ :

Պարս Արեւին Մեծին Արարատաց գաղաթիւ ելելով , 1845 ,
Օգոստոս 10ին :

1) Բրիտիս 1841ին Վարդապետ լեռան վրայ պատու

համ ձախող դիպուածին պատճառը իմացուի , ո-
րով Հայաստանի մեծ մասի մը երեք , ու ան լե-
ռան ոտքը եղած չեն երկիրը աւերեցաւ , 1844ին
Ռուսաց տէրութիւնը յանձնեց Լաբէ Ռոգատ-
եան համալսարանի ուսուցչին , որ Հայաստանի
լեռները ու գլխաւորաբար անոնց մէջ հնուցմէ
մինչու հիմա երեւելի ու անուանի եղած Լաբա-
րատ լեռը աղէկ մը ըստ երկրաբանական ու բնա-
բանական գիտութեանց քննէ : Արեւ յիշեալ
ուսուցչականը շատ սիրով յանձն առաւ աս պաշ-
տօնը : Իմ նուն յայտնի բան է որ Լաբէ ուսու-
ցիչը 1844ին արդէն երեք անգամ շատ յաջողու-
թեամբ փորը Լաբարատին գլուխը երած է , թէ-
պէտ ի հարկէ շատ դժուարութիւններու դէմ
կուրեր է , նոյն տարին շատ անգամ մեծ Լաբա-
րատին գլուխն ալ երեւել փորձեց , բայց ատենը
շատ ու ըլլալուն չկրցաւ իր վախճանին հասնիլ ,
իսկ 1845ին աղէկ ու յարմար ժամանակ ընտրելով ,
ըրած փորձը կատարեալ յաջողեցաւ : Թիֆլիզի
նոր Կաւկասեան լրագրի մը մէջ աս տեղեկութիւ-
նը կաւայ մեզի Լաբէ . “ Յուլիս 29ին , կրտէ ,
(այսինքն օգոստոսի 10ին ըստ նոր տուժարի) 1845
տարին յաջողութեամբ մեծին Լաբարատայ գլու-
խը երայ , 1844ին սեպտեմբերի մէջ ըրած փորձերս
ժամանակին շատ ու ըլլալուն , ու ան պատճառաւ
եղանակին տատնի ու հողմուտ ու ձիւնաբեր ըլ-
լալուն , չաջողեցան : Ինչին Լաբարատայ գլու-
խը երելու ամենէն աղէկ ժամանակ օգոստոսի

կէսը կը համարիմ , քանզի ան ժամանակը միայն
լեռան վրայ ու բոլոր Հայաստանի մէջ ամառնային
քաղցը օդ մը կըլիւրէ , օդոյն վերին կողմերը հան-
դարտ կըլլան , լեռան ու անոր չորս կողմի բլուր-
ներուն վրայ Իտալիայի երկինք մը կը պատէ , բայց
սփոսն որ շատ քիչ ժամանակ , այսինքն 14 օր : Ենթե-
ետքը եղանակը աստիճան կը փոխուի , ու ամենէն
գոնեակը լեռան գլուխը ու չորս կողմն է , անոր
վրայի սաստիկ հովերը , փոթորիկները , կարկուտը
ու յանկարծակի ինկած ձեան փոշին , ճամբորդ-
ները մեծ վտանգի մէջ կը ձգեն : Եսանկ մեծ ճամ-
բորդութեան մը համար տեղացիներէն վեց հոգի
ինծի ընկերացան , որոնցմէ շատերը առջի տարին
ըրած փորձերուս ատենն ալ ինծի հետ էին : Յու-
լիս 28ին սուսուտուն ժամը 9ին ըստ եւրոպա-
ցոց քանի մը օր յառաջ ըրած պատրաստութիւն-
ներս ըմենայն ետքը , ճամբայ ելանք : Օդը մա-
քուր , ջինջ ու առանց գոլորշւոյ ըլլալով , յաջող
գնաց մեր ճամբորդութիւնը , անանկ որ հորիզոնի
քով ամենէն հեռու եղած տեղումներն ալ կրնայ
ինք կոր տեսնել : Հարաւային արեւելեան հով մը
կար , իսկ ջերմաշափը սուսուրի մէջ 150,9 Իթուուրի
կը ցուցընէր : Լաբարատ հարկաւոր չեղած բաները
վրանի մէջ թողուցինք , քանի մը տեսակ ըմպելիք
ու տաք բոնող գոթոտներ մէկ տեղ առինք , ես
ալ մէկ պղտիկ կաթայ մը ու պարկով մը ամուխ
ուսեիք քովս : Մեր ծայրերը երկաթի գաւազաննե-
րը շատ օգնեցին մեզի , գիւրին ու ապահով կեր-

—[Նցած շարժու գծադր յոյն արհեստագործ ինքնըզինքը կախեր է, իր առևտրական գործող ձախորդութեանը և իր ծանր պարտուց պատճառաւ :

—[Բհիսարէն կրգրեն, թէ ամսուս 15ին յոյն վաճառականին մէկը յիշեալ գիւղաքաղաքէն Վայաճըք կերթայ եղեր սակամանի (մահմուդիէ) գնելու համար. և կերենայ թէ քովն ալ գրամ ունի եղեր. բայց գծադրաբար ճամբան զէյպէք ներու հանդիպելով՝ սպաններ են զինքը քովն եղած գրամը առնելով :

—[Կոստանդնուպոլսէն հետեւեալ լուրերը կը ծանուցանեն :

«[Բքայական հրովարտական միւրիւրան խմբէթ փաշան Սիւրիւրի կղզիին կառավարի չանուանեցաւ Հիւսամ էֆէնդիին տեղը. որուն Տէնիզլիի նա հանգին կառավարութիւնը յանձնուեցաւ :

Վամասկոսի համարակալ Սուլթան Էֆէնդիին Սոյստի համարակալ անուանեցաւ, և Վամասկոսի համարակալութեան պաշտօնը Սալիհ պէյին յանձնուեցաւ :

—[Էստրիոյ իշխանութեան տակեղած երկիրներուն մէջ հիմակուհի մայ 159 օրագիր կը հրատարակուին, որոնցմէ 40 հատը քաղաքական են, 12ը առևտրական, և մնացեալ 107 հատը գիտութեանց և գրականութեան վրայոց կը խօսին : Իսկ Վիստրիոյ մէջ միայն 29 օրագիր կը տպուի, որոնցմէ 24ը Վէնայու մէջ : [Եպարսո Վէնիցիանո ըստած թագաւորութեան մէջ 43 լրագրութիւն կը հրատարակուի, որոնցմէ 30ը Սիւրիանու մէջ է : Ինկարիա 21 օրագիր կայ, որոց 14 հատը Վէնի քաղաքն է : Պոհէմիայու մէջ 17 լրագրութիւն կը հրատարակուի, որոց 13ը Վիսպա մայրաքաղաքն է, իսկ Վիստրիոյ

պով մը տառայցներու ու կոտորու տեղերը վերայէն անցանք : Վիսնց ետ գաւնալու հիւսիսային արեւելեան ուղղութեան վրայ յառաջ ելլալով երկրորդ օրը կէս օրէն ետքը ժամը 3ին յաջողութեամբ լեռան գլուխը հասանք : Մէկ ժամ կատարեալ վրան կեցանք, ու միջոցիս մէջ և ոչ փոքր օդի շարժում մը տեսանք : Լեռան գլուխը ծանրաչափը 15.1.24" էր, իսկ ջերմութեան աստիճանը 0°, 4 : Հոն եղած ատեննիս ամպեր եկան ու զմեզ խիտ մառախուղի մէջ պատեցին, որ մեր զննութիւններուն շատ արգելք եղաւ : Լեռան գագաթը թող տալէս յառաջ, ձիւնի մէջ երեք ոտք խորունկ ձուլ մը տնկեցի, ու ծայրը թեւով մը հաստատուն շէջ մը կայեցի մէջը թղթով, որուն վրան ասանկ գրած էի, ի 1844 ամի ի սաստիկ ձմեռայնոյ երկիցս հալածական լեալ, յամի 1845 օգոստոսեան թեամբն Վրտուծոյ յաջողութեամբ միւս անգամ սյարէն գարձաք, ասոր քովը գրեցի նաեւ ինծի հետ հոն ելողներուն անունները : Ուրիշ փշ մ'ալ ձիւնով լեցուցի, ու իբրեւ սուրբ բան մը մէկ տեղ առի : Վար իջնալէս յառաջ գինին առի, ու ի յիշատակ 18 տարի իզմէ յառաջ հոն ելողին, իսկ յիս (1820ին. սեպտ. 27ին Վորպատեան համալսարանին ուսուցիչը Պարրոտ անուն ելաւ լեռան գլուխը. իսկ Վտոնոմոփին ելելը է 1834ին օգոստոսի 8ին) : Վոյն օրուան իրիկունը յաջողութեամբ լեռան երեքին երկուքը ինջանք. զօրութիւննիս պակսած, ու յօգնած ըլլալով ձեան ու

ուրիշ վիճակաց մէջ, ընդ ամէնը 49 օրագիր կը հրատարակուին :

Յիշեալ օրագիրներէն 76 հատը գերմանացի լեզուով կը տպուին, 53 հատը խալեքէն, 13ը Վիսլաւոնի լեզուով, 1 հատը գաղղիարէն և մնացեալ 14ը ուրիշ լեզուով :

Տալու օլլուին հին գերմանացաց օրէնագրութեան պատճառով :

Մեր ազգայնոց ամէն բանի ծարտար ըլլալուն աղէկ օրինակ մը կրնայ ըլլալ աս գրքին հեղինակը, որ գաղղիարէն լեզուաւ ստանկ գծուալին նիւթի մը վրայ իր գիրքը գրեր է : Վսիկայ մեր ազգին մեծ պարծանք սեպելով, պատշաճ կը համարինք Վիգարուհի լրագրին ասոր վրայ զուցածը բերել ու անով շատանալ : Երբ աս լրագիրը ասանկ կը խօսի աս գրքի վրայօք. «Ն մարդիկներուն կարգը որոնք ինքնըզինքին գերմանացաց հին օրէնքները քննելու տուած են, դատելու է աս արեւելեանը : Կարապետ Վրթին Տալու թղթը Կոստանդնուպոլսեցի հայ մը որ Վրուսիայի արքունեաց խրկուած Տաճկի գետաբանին բարտաղար թարգմանն է, աս ախտաւթիւր յանձն առեր է, որ մինչեւ հիմա կը պահուի, այսինքն գերմանացաց հին օրէնքը թեանց պատմութիւնը չինքն է գիտնական կերպով մը (սխալ մտաւոր) : ... (Հոս տեղս յառաջադրանք թեմէն քաղելով, գրքին ընթացքը մեկնելէն ետքը, ասանկ կը լինցընեն) : Հեղինակին ջանքը զգալուար գրքուածքը, ու յաջողակութիւնը ամէն երես յարմար կը տեսնուի : Ես գրքին ներքին յարգին վրայ դատաստան ընելու աւելի ուսումնական անձինքներու կը թողունք, հոս մեր վախճանը ան էր որ օտարականի մը, որնոր ազգայինէ մը աւելի շատ մեծ

սաւոյցի մէջ նոյն գիշերը թէյ մը եփելէս ու խմելէն ետքը, հանգ չեցանք : Մեր մուշտակներուն մէջ պլուած քանի մը ժամ քնանալէն ետքը առեւուն ծագելու ատեն ճամբայ ելանք : Իրիկան ժամը 7ին հոն տեղը հասանք ուր որ վեր ելելու ատեն առջի գիշերը անցուցած էինք, հոն գարձեալ Վրտարատոյ գլուխը իր մեծաշուք թագաւորական փայլունութեամբը զարդարուած սկսաւ երեւնալ : Վրթ իր սուած տեղեկութեան վերջը կը զուցէ իր կարծիքը հաստատելով, թէ «Վրտարատ բոլորովին փաղկանեան ունիցէ յառաջ եկած է : Իրեն նիւթերը լաւաւ ու լեւուր լինանք նիւթերուն կընմանին, ու անոնցմէ միայն ասով կը տարբերին որ ասոր շրջապատը աւելի մեծ ու հսկայածեւ է :

Ես տեղեկութիւնները տուողները եւրոպացի լրագիրները ըլլալով, կը փափաքէինք ասոր ստուգութիւնը տեղացեաց, ու մանաւանդ ազգայնոց վիսյութեանէն ճշմարտել, անշուշտ համարելով որ ան վեց հոգիներուն մէջ, որոնք լեռան վրայ ելան հայազգի կը կոտորուէին : Կաեւ կը բարձրանք նոր տեղեկութիւններ ստանալ Վրտարատին սրտառած տեղին հիմակուան վիճակին վրայ թէ վիհ է, թէ բաժակի ձեւ ունի, բերնէն լուա վաղեց կամ կը վաղէ, թէ չէ. այսպիսի տեղեկութիւնք ուսումնականաց առջեւը շատ յարգի են :

գծու արութիւններու յաղթած է աս գործը մէջ գծուարին ջանքին արժանի եղած : Երախտագիտութիւնը արդէն Վրուսիայի թագաւորին աւ Պէպինի գետութեանց ձեմարանին կողմանէ ըստ բաւականին հատուցուած է : Որչափ բարձր բան էր, որ ասանկ գիտուն անձինք իրենց իմաստուն գրքը ազգային գրագիտութիւնը ծաղկեցընելու համար շարժէին : յիշաւ իրենց իմաստութիւնը ցուցնելու նիւթ սրկաւ չէին գտներ ազգային պատմութեան : Կը յուսանք որ աս ալ կամոց կամոց յաջորդ, քանի որ ազգի սէրը ամէնուն սիրտը աւրածի :

ԼՈՒԷՏՐԱՆԸ ԼՈՒԷՐՏՆԸ

Չմիւսնիս, 26 յուլիս :

Մեծ հանգարտութեան և ձախորդութեան մէջ կը գտնուի միջոքաւորապէս առևտուրը և ընդհանրապէս գրեթէ բոլոր տպրանոց գինիքը թուէն :

Վիսն : Բաւական տպրանք եկաւ գրեթէ և այս պատճառաւ գինիքը քիչ մը իջան : Հիմակուան արժողութիւնը 72 զուռու չէ չէ քին բայց այս գինով ծախսու առնող չկայ :

Փալատուտ : Հանգարտութեան մէջ է և նոր վաճառմանը մը չէ զուռ այս օրերս :

Ղէհրի : Վիչ տպրանք կայ. անցած շարժուարիշ ազգայնաց հետ փոխանակութեամբ քիչ մը ջուլով ծախսուեցաւ 29 զուռու չէ 10 փարայի խան :

Տարուն : Վիսնէն չուզուիր. և գինիքը անուով միայն 190—200 զուռու չէ խանթարը. քանզի ծախսու առնող չկայ :

Ուստրի բուրգ : Վիչ մը կուզուի Վմերիայի համար, և չտանուած տպրանքը ըստ տեսակին 180—187 զուռու չէ կարժէ խանթարը :

Խահլի : Վիւրաւաճառ է 330—340 զուռու չէ հօխան :

Շարքար, Կուզուի : Հոլանտայի տպրանքը 240—250 զուռու չէ կը ծախուի խանթարը :

Բամպակ : Վիշարժութեան մէջ է. այս օրան արժողութիւնը ըստ տեսակին 200—210 զուռու չէ :

ՍՐՇԱԼԱՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Եւ Օրագիրը երկու շաբաթ մը անգամ մը կը տպուի. տարիք տարազգութեան գինը 120 զուռու չէ կանխիկ (փէշին ուր ունի կընայ տարազգի) :

Իզմիր օրագրութեան տպրանք : Կոստանդնուպոլսի պոլիկ նոր խանը Վաթիկանի Սկրիտալային գրատունը :

Պրուսա Բապարտան Սիւսթիս ու Գրիգոր աղային վաճառ : Ալեքսանդրիա Եւսու Ֆիսան Գիգոր աղային վաճառ :

Գահրիէ Եղեալարիանց Ս. Ալեքսանդրային գրատունը : Յապօկ Բրուսիոյ ու Սիւսթիոյ Կահանդայ Վաթիկայի վաճառ : Սրապիսիան տպր Յակոբին գրատունը :

Թրիստ Ալեքիան Գրիգոր աղային գրատունը : Կարին Յակոբճանեան Սարգիս աղային վաճառատունը :

Պադուա Սիգիդի առաջին թարգման աղայ Խալիկին առնը : Բեդրուպակ Կուսեան Սքիսանց աղայ Ակաֆոնի գրատունը :

Թիֆլիզ Կարենեան պատուելի Յակոբ վարժապետին գրատունը : Դաւրէթ Շիւսթիանեան Վարդանեանց աղայ Կարապետին վաճառ :

Պոլսա յարգի պարտնաց Աղանուր Երգուց և Երկրաց վաճառ : Կալկաթա պարան ֆ. Վ. Գահրգեանին գրատունը : Մաարա պարտնաց Սամ և Երկրաց վաճառատունը :

Սինկափար : Վրգար և Յակոբեան պարտնաց գրատունը :